

Twee oraties

In dit nummer van het Nieuw Archief staan twee oraties. Een intrede en een uitrede. Een intree heet ook wel inaugureel, wat zoiets betekent als inwijding, een geolied ritueel. Voor de uitrede ontbreekt zo'n mooi klassiek woord. Exaugureel staat niet in Van Dale. De uitree kent weliswaar net zo'n lange traditie als de intree, maar krijgt op de een of andere manier net wat minder aandacht. De inaugurele rede van Mark Veraar in dit nummer is terug te vinden als video op het internet. De afscheidsrede van Jaap Molenaar niet, want de universiteit Wageningen geeft alleen video's van inaugurele redes. Merkwaardig, want terugblikken gaat veel scherper dan vooruitblikken.

De oratie is een van de oudste en meest ornate universitaire gebruiken. Voor veel Nederlandse universiteiten markeert het zelfs het begin. Utrecht heeft Voetius. Groningen heeft Ravensperger. De Universiteit van Amsterdam kent maar liefst twee oraties. De oprichting van het Athenaeum Illustre werd opgeluisterd door intredes van Vossius en Barlaeus. De oratie van de laatstgenoemde is nu nog steeds verkrijgbaar in de Nederlandse vertaling bij Amsterdam University Press: *Mercator Sapiens*, oftewel de wijze koopman. Het is een lofzang op de Amsterdamse regenten, die in hun wijsheid hadden besloten om Vossius en Barlaeus weg te kopen door hun Leidse salaris te verdubbelen.

De allereerste Nederlandse oratie werd op 8 februari 1575 uitgesproken in de Pieterskerk in Leiden door Caspar Coolhaes, een predikant ter stede die had toegezegd om enkele colleges theologie te verzorgen. 'Zonderlinge sprekende tot lof van de theologie' was de titel, maar meer heb ik niet kunnen vinden. Het waren roerige tijden in Leiden, dat minder dan een half jaar na het ontzet werd opgescheept met een universiteit en haastig de staf had moeten ronselen. Van een keurig net boekwerkje dat naderhand door de toehoorders kon worden meegenomen was nog geen sprake.

Het niet opschrijven van oraties lijkt lang een Leids gebruik te zijn gebleven. Ik had graag gelezen wat vader en zoon Snel allemaal te vertellen hadden, maar van de oraties ontbreekt elk spoor. Ook van meer recente redes is het niet zo makkelijk om de tekst te achterhalen. Je zou bijvoorbeeld verwachten dat de website van

de Universiteit Leiden een link zou geven naar de oratie van Albert Einstein, maar dat is niet zo. Een google op 'oraties Leiden universiteit' levert enkel kledingvoorschriften op. Mocht de Universiteit Leiden mij ooit een hoogleraarspositie aanbieden, dan weet ik tenminste welke pet ik op moet zetten.

Nu ik toch bezig ben met vermaningen, schakel ik even door naar de Universiteit van Amsterdam, die de afdeling wiskunde heeft vernoemd naar de grondlegger van de Nederlandse moderne wiskunde. Waar staat de oratie van Diederik Korteweg? 'Wiskunde als hulpwetenschap' was de titel. Zoiets klinkt een Delftenaar als ondergetekende als muziek in de oren. Gerard Alberts refereert ernaar in zijn NAW-artikel over de opkomst van het wiskundig modelleren en Dirk van Dalen citeert eruit op zijn Korteweg-pagina op de KNAW-site. Een kopie van deze inaugurele rede op de openingspagina van het KdV Instituut zou welkom zijn.

Het leuke aan oraties is dat ze ook een persoonlijk beeld van de spreker geven. De twee oraties in dit nummer gaan niet alleen over wiskunde. Mark bespreekt het nut van het krijtbord en Jaap heeft het over schaken. Deze twee op het oog onverwante zaken zijn voor mij onlosmakelijk verbonden. Lang geleden, nog in de vorige eeuw, werd ik tijdens de clubavond van mijn schaakvereniging op de schouder getikt door Wil de Gids. "Ik zag jou vandaag voor een krijtbord staan", zei Wil. Ik had die dag calculus gegeven aan de Julianalaan, destijds een drukke verkeersweg waar automobilisten zo de collegezaal in konden kijken. "Je weet toch wel dat dit buitengewoon schadelijk is voor je gezondheid?" Ik moet zeggen dat ik die opmerking niet gelijk serieus nam. Ik wist wel dat Wil iets deed bij TNO, maar kende hem voornamelijk als een speler met een voorkeur voor gefianchetteerde lopers. Een paar maanden later keek ik met mijn dochter naar *Sesamstraat* en daar zat Wil uit te leggen aan Pino en Tommie waarom het belangrijk was om je huis goed te ventileren. Onderin beeld verscheen: 'ir. De Gids, specialist binnenmilieu'. Sindsdien weet ik dat ik les moet geven met gevaar voor eigen leven. ☺